

L'ACCÉS AL CASTELL DE PINYANA (QUEROL, ALT CAMP): REINTREPRETACIÓ, ESTUDI ESTRUCTURAL I PROPOSTA DE RECONSTRUCCIÓ IDEAL

Jordi López*, Marta Fontanals, Josep Maria Vergès**, Josep Zaragoza***

El coneixement que tenim sobre el castell de Pinyana, mancat d'estudis monogràfics, s'ha construït a partir de dades procedents d'obres de referència de caràcter general. El primer treball on apareix tractat és a *Els Castells Catalans*. En aquest, els autors se centren en la història del castell obtinguda dels documents escrits, sense donar gairebé cap informació sobre la seva estructura arquitectònica, a excepció d'alguns breus comentaris en els peus de les fotografies que il·lustren el text. En aquests, però, no s'esmenta la ubicació i característiques de l'accés al castell (*Els castells catalans*, 1971, 549-550).

És a l'obra *Catalunya Romànica* on es publica per primer cop una planta del castell de Pinyana i se'n fa una descripció general dels principals elements conservats. En aquesta se situa hipotèticament l'entrada del castell a l'extrem meridional de la fortificació (BOLÓS, 1995: 350). No obstant això, en cap moment es parla de l'existència de restes de la portalada.

Anys més tard, dins la *Guia dels castells del Gaià* es confirma la ubicació de l'accés al castell en l'indret proposat a *Catalunya Romànica*: "el camí d'accés originari –el mateix que existeix en l'actualitat– guanya el desnivell del pla inferior fins al castell, i s'endinsa per una altra escletxa de la roca situada a l'extrem sud-est de la cisterna del turó." (MIQUEL, SANTEMASES, SAUMELL, 1999: 112). En aquest cas tampoc s'esmenta cap resta visible de l'estructura de la porta.

Davant dels dubtes que ens plantejava l'accés per l'extrem meridional, portàrem a terme una anàlisi acurada del perímetre del castell cercant altres possibilitats. Aquesta va permetre documentar un accés situat a la part central del pany de muralla oriental, en el punt on aquesta arriba fins al peu de la paret rocosa. Aquesta ubicació s'allunya de la proposada fins ara, i canvia alhora la interpretació donada a aquest punt. A la *Guia dels castells del Gaià* s'esmenta aquest indret, i es fa notar que la muralla reposa sobre un arc, però a aquest arc no se li atribueix cap altra funció que la de sustentació: "La irregularitat del relleu obliga a salvar una profunda escletxa vertical mitjançant la construcció d'un arc de mig punt on es recolza el basament de la muralla." (MIQUEL,

Figura 1: Vista general del castell de Pinyana on s'indica la situació de l'accés fortificat. (J.M. Vergès).

Figura 2: detall de l'accés. A la part inferior es pot observar l'arc de quart de cercle que formaria part de la portalada. (J.M. Vergès).

* Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

** Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES) / Universitat Rovira i Virgili.

*** Ajuntament del Catllar.

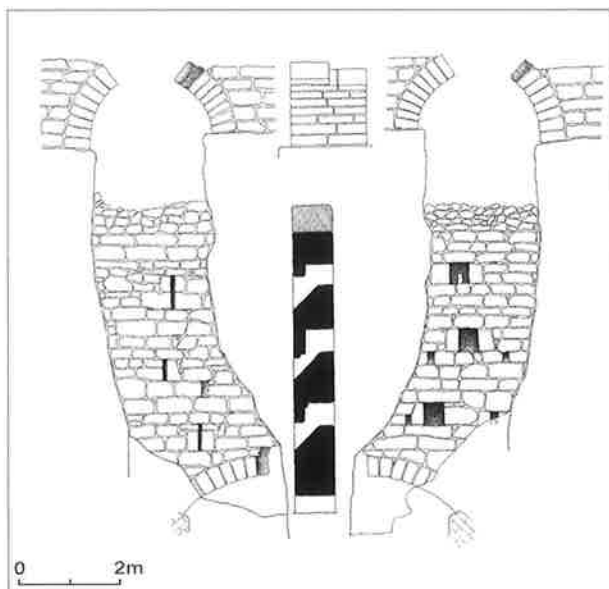

Figura 3: alçats i secció del pany de muralla oriental on hi ha l'accés. (J. Zaragoza).

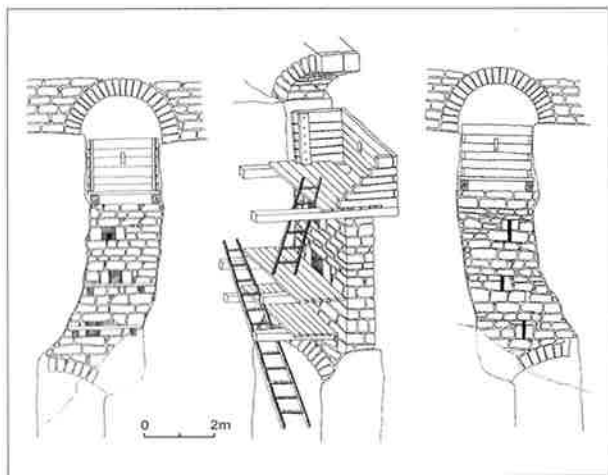

Figura 4: reconstrucció idealitzada de l'estructura de fusta interna i del sistema defensiu de l'accés. (J. Zaragoza).

SANTEMASES, SAUMELL, 1999: 113). A *Catalunya Romànica* també es feia referència a aquest lloc, sense esmentar però l'arc sobre el qual es recolza la muralla.

L'arc en qüestió no és un element simplement de sustentació, sinó que forma part d'una portalada que es conserva parcialment soterrada per l'enderroc de parts altes de la mateixa estructura. A través d'aquesta porta s'accedeix a un espai, obert en la vertical fins a l'alçada del pla superior, delimitat per les parets rocoses de l'esclatxa que s'obre en l'espadat i el pany de muralla. L'anàlisi de la seva estructura interna permet identificar quatre nivells d'espitlleres que permetien batre la franja de terreny immediata a la porta, i un seguit d'encaixos corresponents a una estructura de fusta. Aquesta estaria composta per una sèrie de plataformes situades a diferents nivells, connectades entre elles per escales, probablement

mòbils, que permetien l'accés des de la base de l'espadat fins al pla superior del relleu.

L'escassa distància existent entre les dues primeres plataformes, de poc més d'un metre, obligaria a disparar agenollat des de l'espitllera inferior. A la segona plataforma s'accediria a les altres dues espitlleres obertes al mur. Des de l'espitllera intermèdia, que quedava a l'alçada dels peus, s'hauria de disparar també agenollat, mentre que des de la superior, la que permet batre la zona més allunyada de la porta, es faria a peu dret.

Una tercera plataforma, situada a l'alçada del pla superior, permetia accedir a l'espai delimitat per l'arc de mig punt que corona l'estructura. En aquest és probable que s'hi trobés un altre element defensiu, ja sigui un matacà, o una altra espitllera, construïts amb fusta. També és possible que aquesta obertura s'utilitzés per introduir dins del castell elements que per les seves dimensions fossin dificultosos per pujar a l'escala inferior.

En definitiva, la cura mostrada a dotar aquest indret d'elements defensius indica que es tractava d'un punt especialment vulnerable del perímetre fortificat del castell: la via d'accés a l'interior.

Bibliografia

BOLÓS, J. (1995): "El Castell de Pinyana". A: PLADEVALL, A. (Dir.): *Catalunya Romànica*. vol. XXI, El Tarragonès, el Baix Camp, l'Alt Camp, el Priorat, la Conca de Barberà. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. p. 350.

Els Castells Catalans. vol. III. Rafael Dalmau (Ed.), Barcelona. p. 549-550, 1971

MIQUEL, M.; SANTEMASES, J.; SAUMELL, D. (1999). *Els castells del Gaià*. Les Guies de l'IEV - 1. Edicions Cossetania. Valls. p. 112-113.